

YATIRIM FONLARI VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Necdet SAĞLAM

Anadolu Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İşletme Bölümü Öğr.

Yrd. Doç. Dr. Salim ŞENGEL

Anadolu Üniversitesi

Bozüyük MYO.

ABSTRACT

Investment funds has an important role in Turkish Capital Market since they have been established in 1987. In this article we studied accounting and preparing financial reports of investment funds in head and branch office of banks.

ÖZET

1987 yılından itibaren kurulmaya başlanan menkul kıymetler yatırım fonları günümüzde Sermaye Piyasası içinde önemli bir yere tutmaktadır. Bu çalışmada yatırım fonlarının bankaların merkez ve şubelerde muhasebeleştirilmesi ve mali tabloların düzenlenmesi üzerinde durulmuştur.

1-GİRİŞ

Küçük tasarruf sahiplerinin tasarruflarını sermaye piyasasına çekebilmek ve bu yatırımcıları risklerden korumak amacıyla kurulan yatırım fonlarının dünyada oldukça eski bir geçmişi vardır. Yatırım fonlarının en önemli ekonomik özelliği çok küçük tasarrufları toplayarak sermaye oluşumunu hızlandıran bir araç oluşudur. Profesyonel yöneticiler tarafından yönetilen yatırım fonlarında toplanan küçük tasarruflar bilinçli bir şekilde finansal araçlara yatırılarak tasarruf sahipleri risklerden korunduğu gibi onlara bu küçük tasarruflarının karşılığında bir getiri de sağlar.

Türkiye’de 1987 yılından sonra kurulmaya başlanan yatırım fonlarının sayısı bugün için 190 civarındadır. İlk başlarda sadece bankalar yatırım fonu kurabilirken 3794 sayılı Sermaye Piyasası kanunu ile 1992 yılında bu sınırlama kaldırılmıştır. Bu tarihten itibaren bankaların yanında sigorta şirketleri, aracı kurumlar ve kanunlarında engel bulunmayan emekli ve yardım sandıkları da fon kurup işletebilecektir.

Bu çalışmada fonların oluşumu ve muhasebesi üzerinde durulacaktır.

2-FON KAPSAMI

2.1 Tanımı

Fon, Kanun hükümleri uyarınca halktan katılma belgeleri karşılığında toplanan paralarla, belge sahipleri hesabına, riskin dağıtılması ve inançlı mülkiyet esaslarına göre aşağıda belirtilen varlıklardan oluşan portföyü işletmek amacıyla kurulan mal varlığıdır¹.

Bu varlıklar;

1-Özelleştirme kapsamına alınanlar dahil Türkiye’de kurulan ortaklıklara ait hisse senetleri, özel ve kamu sektörü borçlanma senetleri,

2-Türk Parasının kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar hükümleri çerçevesinde alım satımı yapılabilen, yabancı ve özel sektörü borçlanma senetleri ve hisse senetleri,

3-Ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler ile bu maddelere dayalı olarak ihraç edilmiş ve borsalarda işlem gören sermaye piyasası araçları,

4-Sermaye Piyasası Kurulunca uygun görülen diğer sermaye piyasası araçları ve forward sözleşmelerinden oluşur.

Fonlar yukarıda sayılan varlıklardan oluşan portföyü işletmek amacı dışında herhangi bir işle uğraşamazlar.

Sermaye Piyasası kanunu yatırım fonlarını “inançlı mülkiyet esasına göre portföy işleten mal varlığı” olarak tanımladığı görülmektedir. Buna göre “inançlı mülkiyet esası” kavramını açmakta yarar vardır.

¹ Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), “Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği”, Resmî Gazete, 19-12-1996, Sayı: 22852, s. 27.

2.2-İnançlı Mülkiyet Esası

Fonun hukuken sahibi fon yöneticisi olan kurucudur. Kurucu, fon üzerinde sahip olarak tasarrufta bulunmak hakkına sahiptir. Fon yönetimine karşı yardımcıların bazı şartların gerçekleşmesi halinde alacak hakkına dönüşen hakları vardır. İşte bu ilişki ortaya “inançlı mülkiyeti” çıkarır.²

İnançlı mülkiyete konu olan inançlı işlemler şu şekilde tanımlanmıştır: İnananın, teminat teşkil etmek veya idare olunmak üzere mal varlığına dahil bir şey veya hakkı, aynı amacı güden olağan hukuki muamelelerden daha güçlü bir hukuki durum yaratmak amacıyla inanılana inançlı olarak kazandıran işleme, inançlı işlem denir.

Yatırım fonlarında inanılana devredilen, yani katılma belgesi sahiplerinin kurucunun yönetimine devrettiği şey, menkul kıymetler portföyünde bulunan finansal varlıklardır. Devredilen haklar ise, fon içtüzüğünde belirtilen riskin dağıtılması, kar payı elde etme ve “basiretli bir tüccar gibi yönetim” gibi haklar olmaktadır.

Yukarıda anlatılanlara göre, yatırım fonuna inançlı olarak fon yöneticisi (inanılan) kurucu sahiptir. Tasarruf sahipleri (inanılanlar) satın aldıkları katılma belgeleriyle, fon yöneten kuruma (inanılana) fonun mülkiyetini devretmektedirler. Bu intikal, bir inanç sözleşmesi (fon içtüzüğü) ile sağlanmış olmaktadır. Banka veya aracı kurum, fon içtüzüğü gereğince, katılma belgeleri karşılığında aldığı paraların sahibi olmaktadır. Ancak bu paralarla, fon içtüzüğüne göre portföy oluşturmak ve bunu işletmek zorundadır.

Yasada, yatırım fonlarının inançlı mülkiyet esaslarına göre kurulmasında sakınca görülmemiştir. Fakat uygulamada, inançlı mülkiyet esasına dayalı yatırım fonlarında da inançlı sahip (kurucu) ile inananlar (katılma belgesi sahipleri) arasındaki hukuki ilişkilerde, vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanmaktadır.

Vekalet sözleşmesinde, vekil ile müvekkil arasında bir sözleşme (vekalet sözleşmesi) vardır ve bundan dolayı, her iki taraf borç altına

² Bkz. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), “Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği” .
Seri: VII No: 2, Resmi Gazete, Sayı: 22821886

girerler. Vekil kendisine havale edilen veya yapılması istenen işi idare etmeyi ve hizmeti ifa etmeyi üstlenir.

2.3 Yatırım Fonu Türleri

Yatırım fonları, içtüzüklerinde belirtmek koşuluyla aşağıdaki şekillerde kurulabilir.³

1-Fon portföyünün en az % 51'ini devamlı olarak;

a) Kamu ve/veya özel sektör borçlanma araçlarına yatırmış fonlar **“tahvil ve bono fonu”**,

b) Özelleştirme kapsamında olanlar dahil Türkiye’de kurulmuş ortaklıkların hisse senetlerine yatırmış fonlar **“hisse senedi fonu”**,

c) Belirli bir sektörü oluşturan ortaklıkların menkul kıymetlerine yatırmış fonlar **“sektör fonu”**,

d) Sermaye Piyasası Kurulu’nun Seri:XI, No:I Tebliği’nin 3’üncü maddesinde tanımlanan iştiraklerce çıkarılmış menkul kıymetlere yatırmış fonlar **“iştirak fonu”**,

e) Seri:XI, No:I Tebliği’nin 2’nci maddesinde tanımlanan belli bir topluluğun menkul kıymetlerine yatıran fonlar **“grup fonu”**,

f) Yabancı özel ve kamu sektörü menkul kıymetlerine yatırmış fonlar **“yabancı menkul kıymetler fonu”**,

g) Ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler ile bu madenlere dayalı sermaye piyasası araçlarına yatırmış fonlar **“altın ve diğer kıymetli madenler fonu”**,

2- Portföyünün tamamını;

d) Hisse senetleri, borçlanma senetleri, altın ve diğer kıymetli madenler ile bunlara dayalı sermaye piyasası araçlarından en az ikisinden oluşan ve her birinin değeri fon portföy değerinin %20’sinden az olmayan fonlar **“karma fon”**,

e) Vadesine 90 günden az kalmış sermaye piyasası araçlarından oluşan fonlar **“likit fon”**,

f) Portföy sınırlamaları itibariyle yukarıdaki türlerden herhangi birine girmeyen fonlar **“değişken fon”**,

³ Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), “Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği” , Resmi Gazete, 19-12-1996, Sayı: 22852, s. 27.

g) Borsa endekslerindeki oranlara göre endeks kapsamındaki hisse senetlerinden oluşan portföyü işleten fonlar “endeks fon”, olarak adlandırılır.

Yukarıda sayılanlar dışında da, içtüzüklerinde belirtilmek suretiyle, oluşturulacak portföy yönetim stratejilerine uygun fon türleri, Sermaye Piyasası Kurulu’na uygun görülmesi koşuluyla belirlenebilir.

Katılma belgeleri önceden belirlenmiş kişi veya kuruluşlara tahsis edilmiş fonlar “özel fon” olarak adlandırılır.

Vergisel avantajları bakımından fonlar genellikle ya (A) tipi ya da (B) tipi fon şeklinde kurulmaktadır.

Portföy değerinin aylık ortalama bazda en az % 25’ini Türkiye’de kurulmuş ortaklıkların hisse senetlerine yatırmış bulunan fonlardır. Fon (A) tipi özelliği taşıyorsa bu fon türü ile birlikte belirtilir.

(A) tipi fon özelliği taşımayan yani; portföy değerinin aylık ortalama bazda en az % 25’i Türkiye’de kurulmuş ortaklıkların hisse senetlerinden oluşmayan fonlar (B) tipi fonlar olarak adlandırılmaktadır ve (B) tipi fon olma özelliği fon türü ile birlikte belirtilir.

2.4 Yatırım Fonlarında Taraflar

Yatırım fonlarında iki taraf vardır. Birinci taraf, fon kurucusu, ikinci taraf ise katılma belgeleri sahipleri, yani fona iştirak eden katılma belgesi sahipleridir.

Sermaye Piyasası Kanununun 37. Maddesi hükmü gereğince fonların tüzel kişiliği yoktur. Ancak mal varlığı kurucunun mal varlığından ayrıdır. Fonun yönetimi ve temsil yetkisi kurucuya aittir. Bu yüzden yatırım fonu taraf olarak gözükmemekte, tasarruf sahiplerinin karşısında sadece fon kurucuları yer almaktadır.

2.5 Yatırım Fonlarının Kuruluşu

Belirlenmiş esaslara uyan ve Sermaye Piyasası Kurulu’na aranan nitelikleri taşıyan şunlardır:⁴

- Bankalar,
- Aracı kurumlar,
- Sigorta şirketleri,

⁴ Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), “Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği”, Resmi Gazete, 19-12-1996, Sayı: 22852,

- Kanunlarında engel bulunmayan Emekli ve Yardım Sandıkları ile 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20. maddesi uyarınca kurulmuş olan Sandıklar, Sermaye Piyasası Kurulu'ndan izin almak koşuluyla fon kurabilirler. Kuruluş işlemleri aşağıda kısaca ele alınmıştır.

1-Fonun Kuruluşu

Kurucu, fon kurmak için hazırlayacağı fon içtüzüğü taslağı ve fon kuruluşu için gerekli bilgi ve belgelerle Sermaye Piyasası Kuruluna başvurarak kuruluş izni alır.

Banka ve sigorta şirketlerinin fon kurmak için Kurul'a başvurmaları halinde T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının, 506 sayılı kanunun geçici 20. Maddesi gereğince kurulmuş olan vakıfların fon kurmak için Kurul'a başvurmaları halinde Vakıflar Genel Müdürlüğünün görüşü alınır.

2-Bilgi ve Belgeler

Kurucu, fon kurmak için hazırlayacağı fon içtüzüğü taslağı ile aşağıdaki bilgi ve belgelerle Sermaye Piyasası Kurulu'na başvurur.

Bilgi ve belgeler ise şunlardır.

a) Yatırım fonu kuruluşuna ilişkin kurucunun yetkili organ kararının noter tarafından onaylanmış örneği,

Yetkili organ kararında bulunacak asgari unsurlar şunlardır;

i) Fonun adı,

ii) Fonun tutarı,

iii) Tahsis edilecek avans tutarı,

iv) Fon kurulu üyeleri ve denetçisi

v) Yönetici,

b) Kurucunun;

i) Başvuru tarihi itibarıyla ortaklık yapısı,

ii) Genel kurulca onaylı son tarihli mali tabloları ve genel kurul toplantı tutanağı,

iii) Bağımsız denetimden geçmiş son mali tabloları,

iv) Faaliyet raporu,

c) Kurucu yetkilileri, fon kurulu üyeleri ve denetçinin iniza sirküleri,

d) Kurucunun yetkilileri hakkında adli sicilden alınacak belgeler,

e) Fon kurulu üyelerinin ve fon denetçisinin sermaye piyasası faaliyet izinlerinin birinin veya birden fazlasının sürekli veya geçici olarak kaldırılmasında yahut borsa üyeliğinden çıkarılmış kuruluşlarda sorumluluğu

tespit edilmiş kişilerden olmadıklarına dair noter tarafından onaylanmış beyanları ve özgeçmişleri,

f)Kurulca istenebilecek diğer bilgi ve belgeler.

3- Asgari Fon Tutarı

Fonların kuruluşta asgari fon tutarı 100.000.000.000 (Yüz milyar) TL'nden az olamaz. Bu tutar her yıl ilan edilen yeniden değerlendirme katsayısı oranı dikkate alınarak belirlenir.

2.6 Fon Portföyünün Yönetimi

Fon kurucunun belirleyeceği yönetici tarafından portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde yönetilir. Fon portföyünün yönetilmesi amacıyla yöneticiden portföy yönetim hizmeti alınır. Yönetici fon portföyünü Kanun, Tebliğ, ve Fon İçtüzük hükümlerine göre yönetmekle yükümlüdür

2.7 Yatırım Fonları Katılma Belgeleri

Katılma belgesi, belge sahibinin, kurucuya karşı sahip olduğu hakları taşıyan ve fona kaç pay ile katıldığını gösteren kıymetli evrak niteliğinde bir senet olup, kaydi değer olarak tutulur. İçtüzüğünde kurucu dışındaki aracı kuruluşlarca serbestçe alım satımı öngörülen A tipi fonların katılma belgeleri menkul kıymet sayılır.⁵

1-Katılma Belgelerinin Fiyatları ve Pay Değerleri

Katılma belgesi, temsil ettiği değer tam olarak nakden ödenmesi şartıyla satılabilir.

Katılma belgelerinin itibari değeri yoktur. Fon pay değeri, fon toplam değerinin tedavüldeki katılma belgelerinin kapsadığı pay sayısına bölünmesiyle elde edilir.

Fon içtüzüğünde belirlenen esaslara göre her işgünü sonu itibariyle hesaplanan pay değeri, izleyen işgünü katılma belgelerinin alım-satım yerlerinde açıkça görülebilecek şekilde asılan ilanlarla duyurulur.

⁵ A.g.k. s. 38

2-Katılma Belgelerinin Alımı ve Satımı

Katılma belgesi sahipleri, belgelerini fon içtüzüklerinde belirlenen esaslara göre fona iade etmek suretiyle paraya çevirebilirler. Ayrıca içtüzüğünde hüküm bulunmak şartı ile kurucunun talebi ve borsanın uygun görmesi üzerine menkul kıymet niteliği verilen fonların katılma belgeleri borsada işlem görebilir.

Özel fon katılma belgeleri borsada işlem göremezler, bu katılma belgelerinden fona geri dönenler ancak başlangıçta içtüzükte belirlenen kişi ve kuruluşlara satılabilir.

İçtüzüklerinde hüküm bulunmak ve kuralları belirlenmiş olmak koşuluyla, likit fonlar dışında kalan fonlarda, katılma belgelerinin tasarruf sahipleri tarafından fona geri satımında elde tutma süresine göre komisyon uygulanabilir. Elde edilecek komisyonun tutarı fona gelir olarak kaydedilir.

3-Katılma Belgesi Karşılığında Çek Hesabı

Fon içtüzüklerinde hüküm bulunmak kaydıyla, kurucular tarafından, bir banka nezdinde, katılma belgesi sahipleri adına katılma belgeleri karşılığında ödeme yapılmak üzere açtırılacak hesaplar üzerine, çek keşide etme olanağı sağlanabilir.

Fon kurucusunun bir banka olması halinde, kurucu banka ile katılma belgesi sahipleri arasında yapılacak bir sözleşmede, hesabın hangi fonun katılma belgeleri karşılığında işleyeceği belirtilir ve bankaya keşide edilen çekler için katılma belgelerini nakde çevrilerek ilgili hesaba mevduat aktarması yetkisi verilir.

4-Katılma Belgesi Alım ve Satımına Aracılık

Borsada işlem görmeyen katılma belgelerinin,aracılık amacıyla borsa dışında alım satımı fon içtüzüklerinde hüküm bulunması kaydıyla mümkündür. Bu durumda içtüzükte kurucu dışında alım satıma aracılık edecek aracı kuruluşların belirlenmesi zorunludur.

Kurucu tarafından katılma belgelerinin fon adına alım satımı esastır. Kurucu borsada işlem gören katılma belgelerini ve özel fon katılma belgelerini kendi adına alıp satamaz. diğer katılma belgelerinin ise günlük olarak geri dönen miktarının azami %10'u kurucu tarafından fon portföyüne

alınabilir. Bu şekilde alınabilecek katılma belgelerinin toplamı, fonun toplam pay sayısının %10'unu aşamaz.

Aracılık amacıyla katılma belgelerinin borsa dışında alım satımı için, kurucu ile alım satımı gerçekleştirecek kuruluşlar arasında alım satıma aracılık sözleşmesi yapılması zorunludur.

3 YATIRIM FONLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

3.1 Muhasebeleştirilmesi

3.1.1-Fon Muhasebesi

Fon teorisinde belirli faaliyet ve olayları, muhasebe işlemlerinin temeli olarak kabul edilir ve fon muhasebesi yöntemi fon teorisi üzerine kurulmuştur. Bu yöntemde, fon belirli bir mali işlev veya faaliyete ayrılmış, belirli bir aktif toplamını ve yine aynı işlev faaliyete ilgili yükümlülük ve kısıtlamaları kapsamaktadır. Fon, belirli bir amaca, fonksiyona veya faaliyete göre, işletmenin aktif, pasif, gelir ve giderlerinin bölünmesi, yani aktiflerin belirli bir amaca tahsis edilmesidir. Diğer bir ifade ile fon, belirli bir ekonomik işlev veya faaliyet için ayrılmış, belirli bir aktif toplamını ve aynı işlev ve faaliyet için yükümlük ve kısıtlamaları kapsar.⁶

Fon muhasebesi yöntemi, nakit ve diğer mali kaynaklara ait hesapları bunlarla ilişkili borç ve alacaklarla birlikte ve bunlarda meydana gelen değişiklikleri, belirlenmiş yönetmelikler ve sınırlamalar çerçevesinde⁷ bazı amaçlara ve belli faaliyetleri yürütme amacına uygun olarak birbirinden ayrılmış ancak dengeli olarak kayda geçen bağımsız mali ve muhasebe yöntemidir.⁸ Bu yöntem bankaların idare ettikleri yatırım fonlarında etkin olarak kullanılmaktadır. Bir tarafta banka hesapları tutulurken banka bünyesinde ayrı bir kişilik olarak yatırım fonlarının gelir ve giderleri ile toplam varlıkları ve borçları ile fon dengesi ayrıca takip edilmektedir.

⁶ Celal KEPEKÇİ, Kar amacı gütmeyen kuruluşlarda muhasebe sisteminin özellikleri, (Eskişehir İ.T.İ.A. Dergisi, Cilt XVII, Sayı:1, Ocak 1982), s.60-61 Nalan AKDOĞAN, Hamdi AYDIN, Muhasebe Teorileri, Gazi Üniversitesi Yayın No: 98, İİBF Yayın No: 44, Ankara 1987, s.371 Davut AYDIN, AYDIN, Kar Amacı Güden ve Gütmeyen İşletmelerin Karşılaştırılması, Anadolu Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt X, sayı: 1-2, 1992.s. 243.

⁷ Floyd A. Beans, Advanced Accounting, 1981, Prent Hall. Inc. S. 931

⁸ Necdet SAĞLAM, "Sendikalarda Mali Raporlama", Anadolu Üniversitesi İİBF. Dergisi. Cilt: XIII, sayı: 1-2, Yıl: 1997, s.194-195

Diğer bir ifade ile fon muhasebesi varlıklar, borçlar ve fon dengesinden oluşan ve kendi içinde dengeli hesaplar kümesinden oluşan bir muhasebe kişiliğidir. Mali kaynakların kullanımına getirilen sınırlama ve kısıtlamalara uyulup uyulmadığını kontrol etmek için her fon için ayrı hesap tutan bir muhasebe yöntemidir. Fon muhasebesinde şu eşitlik kullanılır:

$$\text{VARLIKLAR} = \text{BORÇLAR} + \text{FON DENGESİ}$$

Bunu açarsak, Yatırım fonlarının Fon Toplam Değeri aşağıdaki şekilde hesaplanır.

$$\begin{aligned} &+ \text{HAZIR DEĞERLER} \\ &+ \text{MENKUL KIYMETLER} \\ &+ \text{ALACAKLAR} \\ &+ \text{DİĞER VARLIKLAR} \\ &- \text{BORÇLAR} \\ &= \text{FON TOPLAM DEĞERİ} \end{aligned}$$

Bu çerçevede fonun bilançosunda oluşmaktadır. Şöyle ki, Aktifte Hazır değerler, menkul kıymetler, alacaklar ve diğer varlıklar yer alırken pasifte borçlar ve fon dengesi bulunur. Dikkat edileceği üzere pasifte sermaye diye bir kalem bulunmamaktadır. Çünkü fon katılımcılarından ve katılımcılar sürekli olarak değişmektedir.

3.1.2 Hesap Planı

Yatırım Fonları mali tablolarının hazırlanmasında ve hesapların işleyişinde, Tebliğ'in 5 no'lu ekinde yer alan hesap planı uygulanır. Bu hesap planında yer alan hesaplar çerçevesinde bir yatırım fonunda kullanılacak hesap planı aşağıdaki gibi düzenlenebilir. Bu hesap planında yabancı paralı işlemlerde dikkate alınarak düzenlenmiştir.

BİLANÇO HESAPLARI

- 10 HAZIR DEĞERLER
- 100 KASA
- 101 KASA -YP
- 106 BANKALAR
- 107 BANKALAR-YP
- 108 DİĞERHAZIR DEĞERLER
- 109 DİĞERHAZIR DEĞERLER-YP

11 MENKUL KIYMETLER

110 HİSSE SENETLERİ

111 HİSSE SENETLERİ-YP

112 ÖZEL KESİM BORÇLANMA SENETLERİ

113 ÖZEL KESİM BORÇLANMA SENETLERİ-YP

114 KAMU KESİMİBORÇLANMA SENETLERİ

115 KAMU KESİMİBORÇLANMA SENETLERİ-YP

118 DİĞERMENKUL KIYMETLER

119 DİĞERMENKUL KIYMETLER-YP

12 ALACAKLAR

120 TEMETTÜ ALACAKLARI

121 TEMETTÜ ALACAKLARI-YP

122 ANAPARA VE FAİZ ALACAKLARI

123 ANAPARA VE FAİZ ALACAKLARI-YP

126 MENKUL KIYMET SATIM ALACAKLARI

127 MENKUL KIYMET SATIM ALACAKLARI-YP

128 DİĞERALACAKLAR

129 DİĞERALACAKLAR-YP

13 -14 DİĞERVARLIKLAR

130 PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER

131 PEŞİN ÖDENMİŞ GİDERLER-YP

140 KASA NOKSANLARI

141 KASA NOKSANLARI-YP

148 DİĞER

149 DİĞER-YP

15 - 16 BORÇLAR

150 BANKA AVANSLARI

151 BANKA AVANSLARI-YP

155 BANKA KREDİLERİ

156 BANKA KREDİLERİ-YP

160 DİĞER BORÇLAR

16004 Ödenecek Vergi ve Diğer Yükümlülükler Karşılığı

161 DİĞER BORÇLAR-YP

170 MENKUL KIYMET ALIM BORÇLARI

171 MENKUL KIYMET ALIM BORÇLARI-YP

19 FON TOPLAM DEĞERİ

190 KATILMA BELGELERİ

192 KATILMA BELGELERİ DEĞER ARTIŞ VE AZALIŞLARI

193 KATILMA BELGELERİ DEĞER ARTIŞ VE AZALIŞLARI-YP

194 CARİ YIL FON GELİR GİDER FARKI

195 GEÇMİŞ YILLARA AİT FON GELİR GİDER FARKI

FON GELİR VE GİDER HESAPLARI

200 MENK. KIYM. PORTFÖY. ALINAN FAİZ VE KÂR PAYLARI

201 MENK. KIYM. PORTFÖY. ALINAN FAİZ VE KAR PAY.-YP

240 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI

241 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI-YP

270 GERÇEKLEŞEN DEĞER ARTIŞLARI

271 GERÇEKLEŞEN DEĞER ARTIŞLARI-YP

280 DİĞER GELİRLER

281 DİĞER GELİRLER-YP

300 MENKUL KIYMET SATIŞ ZARARLARI

301 MENKUL KIYMET SATIŞ ZARARLARI-YP

350 GERÇEKLEŞEN DEĞER AZALIŞLARI

351 GERÇEKLEŞEN DEĞER AZALIŞLARI-YP

360 FAİZ GİDERLERİ

370 DİĞER GİDERLER

371 DİĞER GİDERLER-YP

NAZİM HESAPLAR

900 KATILMA BELGELERİ-BORÇLU

9001 Merkezdeki Katılma Belgeleri

9004 Tedavüldeki Katılma Belgeleri

920 MENKUL KIYMETLER BORÇLU

925 MENKUL KIYMETLER ALACAKLI

921 MENKUL KIYMETLER BORÇLU-YP

926 MENKUL KIYMETLER ALACAKLI-YP

3.2 Örneklerle Merkezdeki Hesapların İşleyişi

Fon portföyünde bulunan menkul kıymetlerin alım ve satımı, katılma belgelerinin alım ve satımı, fonun gelir ve giderleri ile fonun diğer işlemleri yapıldıkları gün itibariyle muhasebeleştirilir. Yapılan muhasebe kaydı, her bir işlem itibariyle, yapılan işlemin miktarını, birim fiyatını ve toplam

tutarını göstermek ve gerekli açıklamaları içermektedir. Menkul kıymetlerin alım ve satımına ilişkin muhasebe kayıtlarında, bu menkul kıymetler için düzenlenen alım satım emri belgesinin tarih ve numarası belirtilmelidir.⁹

Muhasebe kayıtlarına yansıyan günlük işlemler, yasal defterlere toplam tutarları ile kaydediliyor ise, işlemin ayrıntıları ilgili yardımcı defter ve kayıtlarda gösterilir. Yardımcı defter ve kayıtlarda işlemin açıklaması, yevmiye ve muhasebe fiş numarası ile karşı hesabın da belirtilmesi gerekir.

3.2.1 Fonun Kuruluşu

Daha öncede belirtildiği gibi fonun başlangıcında fon maliki fona belirli bir para koyar. Bu paralar kasa hesabı veya bankalar hesabına alınırken 150 Nolu Banka Avansları hesabı alacaklandırılır

Örnek: 500 milyar liraya kurulan fon için fon kurucu (A) bankası 100 milyar lira fon kasasına para yatırmıştır.

100 KASA	100.000.000.000
150 BANKA AVANSLARI HS.	100.000.000.000

3.2.2 Menkul Kıymet Alımı

Menkul kıymet alımlarında, alış bedeli üzerinden “Menkul Kıymetler Hesabı”nın, alınan menkul kıymetlerin nitelikleri dikkate alınarak açılacak alt hesaplarına borç, Kasa/Bankalar veya “Menkul Kıymet Alım Borçları Hesabı”na alacak verilir. Ayrıca menkul kıymetler, nominal tutarları üzerinden Nazım Hesaplar’da izlenir.

Alım bedelleri hesaplanırken, alım sırasında, gerçekleşen vergi, kurtaj ve komisyon giderleri alım bedellerine dahil edilmeyecek, gider hesaplarına borç geçilecektir. Tahvil ve benzeri kıymet alımlarında alım tarihinde tahakkuk eden ve karşılığı ödenen birikmiş faiz tutarları alım değerine dahil edilmez. Takas işlemi, işlem tarihinden sonra gerçekleşen menkul kıymet alımlarında, “Menkul Kıymet Alım Borçları Hesabı”na borç, Kasa veya Bankalar Hesabına alacak kaydedilir.

⁹ SPK, “Yatırım Fonları Mali Tabloları ve Raporlarına İlişkin İlke ve Esaslar Tebliği”, Resmi Gazete, 28-2-1990, Sayı: 20447. s.65

Örnek: 50 milyar liraya fona hisse senedi alınmış ve bu bedelin yarısı bankadan ödenmiş diğer yarısı daha sonra ödenmesi kararlaştırılmıştır. Alım sırasında vergi ve kurtaj bedeli olarak fon kasasından 200 milyon lira ödenmiştir.

_____ / _____	
110 HİSSE SENETLERİ	50.000.000.000
370 DİĞER GİDERLER	200.000.000
106 BANKALAR	25.000.000.000
171 MENKUL KIYMET. ALIM BORÇLARI	25.000.000.000
100 KASA	200.000.000
_____ / _____	

3.2.3 Pay Satımı Ve Geri Alımı

Yeni pay satımı tamamlandıktan sonra, toplam tutar “Kasa/Bankalar Hesabı”na borç, “Fon Toplam Değeri-Katılma Belgeleri Hesabı”na alacak kaydedilir.

Katılma belgelerinin satışında, satış komisyonu uygulanan fonlarda; satış tutarı, söz konusu komisyon düşüldükten sonra bulunan tutardır. Katılma belgelerinin satışında alınan komisyon, “Katılma Belgeleri Satış Komisyonu Hesabı”nda izlenir. Komisyon tutarı ise Kasa/Bankalar Hesabına borç, Katılma Belgeleri Satış Komisyonları Hesabına alacak kaydedilir. Pay satışı ile ilgili olarak Tedavüldeki Katılma Belgeleri Hesabına borç, Katılma Belgeleri Hesabına alacak verilerek nazım kaydı yapılır.

Örnek: Fonun 100 milyon liralık kısmı katılma belgesi karşılığı peşin satılmıştır.

_____ / _____	
100 KASA	100.000.000
190 KATILMA BELGELERİ	100.000.000
_____ / _____	

Payların geri çekimi ile ilgili olarak yukarıdaki kaydın tersi işlem yapılır.

3.2.4 Menkul Kıymet Satımı

Fondan satılan bir menkul kıymet satış günü değeri (Alış bedeli ve satış gününe kadar oluşan değer artış veya Alışları toplamı) üzerinden

Kasa/Bankalar veya “Menkul Kıymet Satım Alacakları Hesabı”na borç, “Menkul Kıymetler Hesabı”na alacak kaydedilir. Satış günü maliyeti ortalama bir maliyet olup, “Menkul Kıymetler Hesabı”nın borç bakiyesinin, ilgili menkul kıymetin birim sayısına bölünmesi suretiyle bulunur. Satış tutarı ile satış günü maliyeti arasında bir fark olduğu takdirde bu fark “Menkul Kıymetler satış Kârı hesabı”na veya “Menkul Kıymetler satış Zararı Hesabı”na kaydolunur. Satılan menkul kıymete ilişkin “Katılma Belgeleri Değer Artış ve azalış Hesabı” bakiyesinin ortalamasına göre satılan kısma isabet eden tutar ise, bu hesaptan çıkartılarak “Gerçekleşen Değer Artış veya azalış Hesabı”na aktarılır.

Ortalama değerler bulunurken kullanılacak birim sayısının hesabında, ilgili menkul kıymetlerin nominal değerlerinin her bin TL’lik kısmı bir birim kabul edilir.

Menkul kıymet alım-satımına ait aracılık komisyonları alım ve satım bedelinden ayrı olarak “Aracılık Komisyonu Giderleri Hesabı”nda izlenir. Ayrıca, menkul kıymetler nominal tutarları ile Nazım Hesap’larda izlenir.

Satış bedelleri hesaplanırken, satış sırasında gerçekleşen vergi, kurtaj ve komisyon giderleri satış tutarı dahil edilmeyerek gider hesaplarında borç kaydedilir. Tahvil ve benzeri kıymet satımlarında satış tarihinde tahakkuk eden ve karşılığı tahsil edilen birikmiş faiz tutarları satış değerine dahil edilir. Takas işlemi, işlem tarihinden sonra gerçekleşen kıymet satışları “Menkul Kıymet satış Alacakları Hesabı”na alacak kaydı yapılarak gerçekleştirilir.

Örnek: 1 milyar lira günlük değeri olan menkul kıymet 1 milyar 25 milyon liraya satılmış ve satışa ilişkin olarak komisyon ve vergi bedeli için banka hesabından 10 milyon lira ödenmiştir.

100 KASA	1.025.000.000
370 DİĞER GİDERLER	10.000.000
110 HİSSE SENETLERİ	1.000.000.000
240 MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	25.000.000
106 BANKALAR	10.000.000

3.2.5 Menkul Kıymetler Değer Artış ve Azalışı

Fon portföyündeki menkul kıymetler ihraççı kurum türleri, tertibi ve iskonto oranları gibi ayırıcı özellikleri dikkate alınarak açılacak ayrı

hesaplarda her gün itibari ile fon içtüzüğü hükümlerine göre değerlendirilir. Menkul kıymetin fon içtüzüğü hükümlerine göre tespit edilen toplam değeri, aynı menkul kıymet hesabının borç bakiyesinden fazla ise bu fark, “Menkul Kıymetler Hesabı”na borç, “Katılma Belgeleri Değer Artış/Azalış Hesabı”na alacak; az ise bu fark, “Menkul Kıymetler Hesabı”na alacak, “Katılma Belgeleri Değer Artış/azalış Hesabı”na borç kaydedilir. Böylelikle her menkul kıymet hesabının borç bakiyesi, o menkul kıymetin günlük değerlemeler sonucu oluşan toplam rayiç değerini verir.

Örnek: Hisse senetleri fonda yer alan hisse senetlerinin değeri gün sonunda 500 milyon lira arttığı tespit edilmiştir.

_____ / _____	
110 HİSSE SENETLERİ	500.000.000
192 KATILMA BELGELERİ DEĞER ARTIŞ VE AZALIŞLARI	500.000.000
_____ / _____	

Eğer fonda yer alan menkul kıymetlerin değerinde bir azalma olursa, bu azalmalarda gün sonunda dikkate alınır. Yapılacak kayıt şu şekilde olur.

_____ / _____	
192 KATILMA BELGELERİ DEĞER ARTIŞ VE AZALIŞLARI	XXXX
110 HİSSE SENETLERİ	XXXX
_____ / _____	

Burada dikkat edilirse 192 nolu hesap çift taraflı olarak çalışmaktadır. Değer artışları hesabın alacağında azalışları borcunda takip edilmektedir.

3.2.6 Bedelsiz Hisse Senetleri

Bedelsiz hisse senetleri¹⁰, bu senetlerin dağıtım tarihinin başlangıç gününde, nominal bedelle, “Menkul Kıymetler Hesabı”na borç, “Katılma

¹⁰ Yatırım Fonu portföyündeki hisse senetlerine ilişkin **rüçhan hakkının** kullanılması suretiyle sahip olunan hisse senetleri, muvakkat makbuzlar veya geçici ilmuhaberler rüçhan hakkı kullanım gününde Alış bedeli ile “menkul Kıymetler Hesabı”na borç kaydedilir. Rüçhan hakkı kullanımı karşılığında elde edilen hisse senetleri, muvakkat makbuzlar veya geçici ilmuhaberler, rüçhan hakkı kullanımına konu olan hisse senetlerinin değerlemesinde esas alınan fiyatlardan varsa temettü

Belgeleri Değer Artış ve Azalış Hesabı'na alacak kaydedilir. Dağıtım tarihini takip eden değerlendirme günlerinde ise iç tüzük hükümleri dikkate alınarak kayıtlarda izlenir. Kayıt aşağıdaki gibi yapılır.

_____ / _____	
110 HİSSE SENETLERİ	XXXX
192 KATILMA BELGELERİ DEĞER ARTIŞ VE AZALIŞLARI	XXXX
_____ / _____	

3.2.7 Kâr Payı ve Tahvil Kuponları

Fon portföyünde bulunan hisse senetlerinin kâr payları, kâr payı dağıtım tarihinin başlangıç gününde, tahsil edilmesine bakılmaksızın, temettü geliri olarak muhasebeleştirilir.

Örnek: Portföydeki menkul kıymetlere isabet eden kar payının 300 milyon lira olduğu öğrenilmiştir.

_____ / _____	
120 TEMETTÜ ALACAKLARI HS.	300.000.000
200 MENK.KIY..PORTFÖY. ALINAN FAİZ VE KÂR PAYLARI	300.000.000
_____ / _____	

Fon portföyünde bulunan sabit getirili kıymetlerin faizleri, kupon ödeme tarihinin başlangıç gününde, tahsil edilmesine bakılmaksızın faiz geliri olarak gelir hesaplarına aktarılır.

_____ / _____	
122 ANAPARA VE FAİZ ALACAKLARI HS.	XXXX
200 MENK.KIY..PORTFÖY. ALINAN FAİZ VE KÂR PAYLARI	XXXX
_____ / _____	

3.2.8 Fon Yönetim Ücreti

Fon içtüzük hükümlerine göre, fon toplam değeri üzerinden her gün için tahakkuk ettirilen yönetim ücretleri "Fon Yönetim Ücretleri Hesabı"na

farkı düşülerek değerlendirilir. temettü farkı bulunmaması halinde ise değerlendirme borsada oluşacak ağırlıklı ortalama fiyat üzerinden yapılır.

borç, “Ödenecek Fon Yönetim Ücretleri Hesabı”na alacak aşağıdaki gibi kaydedilir.

_____ / _____	
370 DİĞER GİDERLER	XX
Fon Yönetim Ücretleri Hs	
160 DİĞER BORÇLAR	XX
Ödenecek Fon Yönetim Ücretleri Hs.	
_____ / _____	

Bir gün önceki fon toplam değeri üzerinden içtüzük hükümlerinde belirtilen oranlarda hesaplanan yönetim ücreti günlük olarak Fon Giderleri-Fon Yönetim Ücretleri Hesabına borç kaydedilir ve izleyen ayda bir hafta içinde aylık olarak fondan tahsil edilir.

Her ay sonunu izleyen bir hafta içinde Diğer Borçlar içinde yer alan tutarlar “Ödenecek Fon Yönetim Ücretleri Hesabı” borç, “Kasa Hesabı” veya “Bankalar hesabı” alacak kaydedilerek kapatılır

3.2.9 Banka Avans Faizi

Kurucu bankanın fona tahsis ettiği avans üzerinden fon içtüzük hükümleri uyarınca alınabilecek avans faizi, katılma belgelerinin halka arz tarihinde hesaplanarak “Ödenecek Banka Avans Faizi Hesabı”na aktarılır ve “Banka Avans Faizleri Hesabı” ile ilişkilendirilerek gider yazılır.

_____ / _____	
360 FAİZ GİDERLERİ	XX
- Banka Avans Faizleri	
160 DİĞER BORÇLAR	XX
Ödenecek Banka Avans Faizi	
_____ / _____	

Katılma belgelerinin satışı ile sağlanan fon ile geçici hesap kapatılır.

3.2.10 Yabancı Menkul Kıymetler

Döviz üzerinden yapılan tüm işlemler TL değerleri üzerinden muhasebeleştirilir ve hesap planında Yabancı Para (YP) hesaplarında izlenir.

Değer artış ve azalışları “Katılma Belgeleri Değer Artış ve azalışları Hesabı”nda muhasebeleştirilir.

Kasa, bankalar, borçlar ve alacaklar da menkul kıymet gibi değerlemeye tabi tutulmalı ve döviz kuru değişimlerinden kaynaklanan artış ve azalışlar ilgili gelir ve gider hesaplarına kaydedilmelidir.

Menkul kıymet alımları ve bu nitelikte aktife giren kalemler ilk gün, mevduat bakımından Merkez Bankası'nın ya da beş büyük bankanın bankalararası döviz piyasasındaki satış kuru ortalaması üzerinden, izleyen günlerde ise alış kuru ortalaması üzerinden muhasebeleştirilir.

3.2.11 Diğer Gelir ve Gider İşlemleri

Fonun menkul kıymet alım-satım, değerlendirme ve temettü, kupon tahsili işlemleri dışında oluşan gelir ve giderleri de ayrıca muhasebeleştirilir.

Fon varlığından yapılabilecek harcamaları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- İhraç için ödenen yasal ücret,
- Mevzuat gereği yapılması zorunlu ilan giderleri,
- Katılma belgeleri ile ilgili harcamalar,
- Portföy işletmesi ile ilgili harcamalar,
- Portföydeki varlıkların veya bunları temsil eden belgelerin nakil veya nakile bağlı sigorta ücretleri,
- Saklama hizmetleri için ödenen her türlü ücretler,
- Varlıkların nakde çevrilmesi ve taransferinde ödenen her türlü vergi, resim ve komisyonlar,
- Alınan kredilerin faizi,
- Portföye alımlarda ve portföyden satımlarda ödenen kurtajlar (yabancı para cinsinden yapılan giderler T.C.Merkez Bankası döviz satış kuru üzerinden TL'na çevrilerek kaydolunur.)
- Portföy yönetim ücreti,
- Fon'un mükellefi olduğu vergi ile içtüzük tesciline ve tadillerine ilişkin noter ücretleri,
- Kurucuya verilecek yönetim ücreti,
- Bağımsız denetim kuruluşlarına ödenen denetim ücreti

3.2.12 Gerçekleşen Gelir Gider Farkı

Fona ilişkin Gelir Gider Hesapları, hesap dönemi sonunda "Fon Gelir Gider Farkı Hesabı" ile ilişkilendirilerek kapatılır.

3.2.13 Nazım Hesap Kayıtları

Bu hesapların işleyişi sırasıyla aşağıda ele alınmıştır.

i) Katılma Belgeleri

Katılma belgeleri, halka arz aşamasında pay sayısı üzerinden “Merkezdeki Katılma Belgeleri Borçlu Hesabı”na borç, “Katılma Belgeleri Alacaklı Hesabı”na alacak kaydedilir. Katılma belgelerinin Merkezden alım/satımı halinde, pay sayısı üzerinden “Tedavüldeki Katılma Belgeleri Hesabı” ile “Merkezdeki Katılma Belgeleri Hesabı” karşılıklı çalıştırılır. Katılma belgelerinin kurucu bankanın izahnamede belirtilen şubelerince alım-satımının yapılmak istenmesi durumunda, Merkezdeki Katılma Belgeleri “Şubelerdeki Katılma Belgeleri Hesabı”na aktarılır. alım-satım gerçekleştiğinde “Tedavüldeki Katılma Belgeleri Hesabı” ile bu hesap karşılıklı çalışır.

ii) Yedek Katılma Belgeleri

Yıpranma, eskime, kaybolma vb. yedek katılma belgeleri bulunduruluyor ise, bu belgeler “Yedek Katılma Belgeleri Borçlu Hesabı”na borç, “Yedek Katılma Belgeleri Alacaklı Hesabı”na alacak kaydedilerek izlenir.

iii) Menkul Kıymetler

Fon portföyündeki menkul kıymetler nominal bedelleri üzerinden menkul kıymetler bazında açılacak “Menkul Kıymetler Borçlu Hesabı”na borç, “Menkul Kıymetler Alacaklı Hesabı”na alacak kaydedilerek izlenir.

iv) Teslim Alınacak Menkul Kıymetler

Fon portföy değerine yansıdığı halde henüz teslim alınmamış menkul kıymetler “Teslim Alınacak Menkul Kıymetler Borçlu Hesabı”na borç, “Teslim Alınacak Menkul Kıymetler Alacaklı Hesabı”na alacak kaydedilerek izlenir.

v) Teslim Edilecek Menkul Kıymetler

Fon toplam değerinden çıktığı halde henüz teslim edilmemiş menkul kıymetler “Teslim Edilecek Menkul Kıymetler Borçlu Hesabı”na borç, “Teslim Edilecek Menkul Kıymetler Alacaklı Hesabı”na alacak kaydedilerek izlenir.

vi) Vadesi Gelen Kuponlar ve Menkul Kıymetler

Fon portföyünde bulunan ve vadesi gelmiş kuponlar ile menkul kıymetler “Vadesi Gelen Kuponlar ve Menkul Kıymetler Borçlu Hesabı”na borç, “Vadesi Gelen Kuponlar ve Menkul Kıymetler Alacaklı Hesabı”na alacak kaydedilerek izlenir.

vii) Menkul Kıymetler Sayım Noksanları

Fon portföyünde bulunan menkul kıymetlerle ilgili sayım noksanları “Menkul Kıymetler sayım noksanları Borçlu Hesabı”na borç, “Menkul Kıymetler Sayım Noksanları Alacaklı Hesabı”na alacak kaydedilerek izlenir. Bir hafta içinde, nedeni araştırılarak, düzeltilmediği takdirde kurucu banka tarafından tazmin edilir.

viii) Menkul Kıymetler Sayım Fazlaları

Fon portföyünde bulunan menkul kıymetlerle ilgili sayım fazlaları “Menkul Kıymetler Sayım Fazlaları Borçlu Hesabı”na borç, “Menkul Kıymetler Sayım Fazlaları Alacaklı Hesabı”na alacak kaydedilerek izlenir. Bir hafta içinde, nedeni araştırılarak, düzeltilmediği takdirde sözkonusu sayım fazlası gelir kaydedilir.

3.3 Örneklerle Şubelerdeki Hesapların İşleyişi

3.3.1-Yatırım Fonu Satışı

Şubelerde ve Menkul Kıymet Merkezlerinde yatırım fonu satışında;

_____ / _____		
010- KASA	XX	
290 ŞUBELER CARİ (Menkul Kıy. Merkezi.)		XX
_____ / _____		

kayı yapılr.

Menkul Kıymetler Merkezinde ise, şubelerce ve Menkul Kıymet Merkezlerince ise on-line olarak yapılan işleme istinaden sistem tarafından aşağıdaki muhasebe kaydı düzenlenir.

_____ / _____		
290 ŞUBELER CARİ (şube /M.K.M.)	XX	
390 MUHTELİF BORÇLAR		XX
390599- Diğer (Müşteri Yatırım)		
_____ / _____		

390- MUHTELİF BORÇLAR	XX
390599- Diğer (Müşteri Yatırım)	
030- MENKUL DEĞERLER CÜZDANI	X
03060- Yatırım Fonları Katılım Belgeleri	
750- MENKUL DEĞERLER	
ALIM/SATIM KARLARI	X
750004- Menkul Kıymetler yatırım Fonu Gelirleri,	
_____ / _____	

Menkul değerler alım-satım karları ise B.S.M.V.'ne tabi olup, matrah üzerinden Menkul Kıymetler Merkezi tarafından vergi tahakkuku yapılarak aşağıdaki muhasebe kaydı yapılır. Takip ayın 15'inde de ilgili vergi dairesine Menkul Kıymetler Merkezi tarafından yatırılır.

_____ / _____	
830- VERGİ, RESİM, HARÇ VE FONLAR	X
83000- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	
380- ÖDENECEK VERGİ VE HARÇLAR	X
380005- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	
_____ / _____	

Satışı yapılan yatırım fonlarının pay sayısı üzerinden.

_____ / _____	
998- DİĞERNAZIM HESAPLARDAN BORÇLAR	X
99833- Menkul Kıymetlerden Borçlar	
997- DİĞERNAZIM HESAPLARDAN ALACAKLAR	X
99633- Menkul Kıymetlerden Alacaklar,	
_____ / _____	

kaydı yapılır.

Müşteriye fiziken teslim edilmeyen yatırım fonlarına ilişkin pay sayıları ise;

_____ / _____	
982- EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER	X
982001- Emanete Alınan Menkul Değerler	
984- EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER/BIRAKANLAR	X
_____ / _____	

kaydı yapılarak takip edilir.

3.3.2 Yatırım Fonu Alışı

Şubece ödenen yatırım fonu TL tutarı

_____ / _____		
290- ŞUBELER CARİ (Menkul Kıymetler Merkezi.)	XX	
010 KASA		XX
_____ / _____		

Şubeden gelen dekont Menkul Kıymetler Merkezi’de otomatik olarak müşteri yatırım hesabına borç kaydı ile kapatılır.

_____ / _____		
390- MUHTELİF BORÇLAR	XX	
390599-Diğer (Müşteri Yatırım)		
290- ŞUBELER CARİ (Menkul Kıymetler Merkezi.)		XX
_____ / _____		

ve aşağıdaki kayıtlar yapılır.

_____ / _____		
030- MENKUL DEĞERLER CÜZDANI	XX	
03060- yatırım Fonları Katılma Belgeleri		
390- MUHTELİF BORÇLAR		XX
390599- Diğer (Müşteri Yatırım)		
_____ / _____		

_____ / _____		
996- MENKUL KIYMETLERDEN ALACAKLAR	XX	
99633- Menkul Kıymetlerden Alacaklar,		
998- DİĞERNAZIM HESAPLARDAN		
BORÇLAR		XX
99833- Menkul Kıymetlerden Borçlar,		
_____ / _____		

Müşteri adına muhafazaya alınan menkul Kıymetin nazım Hesap çıkışı;

_____ / _____		
984- EMANET VE REHİNLİ KIYMET VERENLER/BIRAKANLAR	X	
982- EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER		XX
982001- Emanete Alınan Menkul Değerler		
_____ / _____		

kaydı ile yapılır.

3.4 Yatırım Fonlarında Değerleme

3.4.1 Portföy Değerleme Esasları

Portföydeki varlıkların değeri aşağıdaki esaslara göre tespit edilir.¹¹

a) Portföye alınan varlıklar alım fiyatlarıyla kayda geçirilir. Yabancı para cinsinden varlıkların alım fiyatı satın alma günündeki yabancı para cinsinden değerinin T.C. Merkez Bankası döviz satış kuru ile çarpılması suretiyle bulunur.

b) Alış tarihinden başlamak üzere portföydeki varlıklardan;

i) Borsada işlem gören varlıklar değerlendirme gününde borsada oluşan ağırlıklı ortalama fiyat ve oranlarla değerlendirilir. iki seans uygulanan borsalarda değerlendirme fiyatı, ikinci seans ağırlıklı ortalama fiyatı veya oranıdır.

ii) M.K.B. Küçük işlemler pazarı'nda oluşan fiyatlar değerlemede dikkate alınmaz.

iii) Borsada işlem görmemekle birlikte değerlendirme gününde borsada alım satımına konu olmayan hisse senetleri son işlem tarihindeki borsa fiyatıyla, borçlanma senetleri, ters repo ve repolar son işlem günündeki iç verim oranı (günlük nakit girişlerini nakit çıkışlarına eşitleyen iskonto oranı) ile değerlendirilir.

iv) Yukarıdaki şekilde değerleri belirlenemeyen borçlanma senetleri ve repolar ise, son iş günündeki portföy değerlerine, sermaye piyasası aracının iç verim oranı üzerinden günlük bileşik faiz esasına göre hesaplanan faizin anaparaya eklenmesi suretiyle değerlendirilir.

v) Portföye alınan yabancı para birimi üzerinden çıkarılan varlıklar, satın alındıkları borsada değerlendirme günü itibarıyla oluşan fiyatlarının ilgili oldukları yabancı paranın T.C. Merkez Bankası döviz satış kuru ile çarpılması suretiyle değerlendirilir.

vi) Gelir ortaklığı senetleri, her gelir ortaklığı senedinin bir önceki dönemde gerçekleşen getirisine göre beklenen gelirlerinin işleyen gün sayısına göre anaparaya eklenmesi suretiyle değerlendirilir.

¹¹ SPK, "Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği", Resmi Gazete, 19-12-1996, Sayı: 22852, s.43

vii) Dövizle endeksli gelir ortaklığı senetleri, anaparanın değerlendirilme günündeki T.C. Merkez Bankası efektif Alış kuru ile çarpılması ve beklenen gelirlerinin işleyen gün sayısına göre hesaplanacak tutarının, Türk Lirası cinsinden anaparaya eklenmesi suretiyle değerlendirilir.

viii) Dövizle endeksli tahvillerin değerlendirilmesi, satın alma günü itibarıyla yabancı para cinsi esas alınarak bulunacak iç verim oranı üzerinden, günlük bileşik faiz esasına göre belirlenen değerinin T.C. Merkez Bankası döviz satış kuruyla çarpılması suretiyle yapılır.

ix) Diğerleri, Alış değerleri veya en son borsa fiyatları ile değerlendirilir.

3.4.2 Yatırım Fonlarında Günsonu Değerleme İşlemleri

Gün sonu değerlendirme işlemleri aşağıdaki şekilde yapılır.

- Fonun aktifinde bulunan menkul kıymetlerin ve borçların değerlendirilmesi,

- Yabancı para cinsinden olan Kasa/Bankaların değerlendirilmesi,
- Dolaşımdaki katılma belgelerinin saptanması,
- Fon toplam değerinin hesaplanması,
- Fon yönetim ücretinin hesaplanması,
- Günlük pay Alış ve satış değerinin hesaplanması,
- Fon değerleri tablosunun görüntülenmesi.

3.4.2.1- Menkul Kıymetlerin Değerlemesi

Menkul kıymetler, günlük birim değerlerinin mevcut adetlerle çarpılması suretiyle değerlendirilir. Menkul kıymetlerin değerinde meydana gelen günlük artış “Menkul Kıymetler Hesabı”na borç, “Fon Toplam Değeri-Katılma Belgeleri Değer Artış ve Azalış Hesabı”na alacak kaydedilerek muhasebeleştirilir. menkul kıymetin günlük değer düşüşünde ise bu hesabın tersi kayıt yapılır. Menkul kıymet hisse senedi, tahvil finansman bonosu, özel sektör tahvili, hazine bonosu ve gelir ortaklığı senedi olması özelliğine göre alt hesaplara kaydedilir.

Yabancı menkul kıymetlerin değer artış ve azalışlarında da aynı kayıtlar tutulur. Bu durumda, “Katılma Belgeleri Değer Artış Azalış Yabancı Para Hesabı” kullanılır.

3.4.2.2 Yabancı Para Cinsindeki Bankalar, Diğer Aktif Ve Borç Hesaplarının Değerlemesi

Yabancı Paralar Bankalar hesabındaki dövizin miktarı ile ilgili döviz kuru çarpılarak bulunan tutar ile Yabancı Para Bankalar Hesabında oluşan bir önceki gün en son Türk Lirası bakiyesinin arasındaki olumlu fark (kur artışı), Bankalar YP hesabına borç, Fon Toplam Değeri-Katılma Belgeleri Değer Artış azalışı-YP hesabına alacak kaydedilerek muhasebeleştirilir. Kur azalışlarında ise ters kayıt yapılır.

Günlük döviz kurlarındaki artış veya azalışlar nedeniyle yabancı para döviz cinsi borç olacak ve diğer varlıkların Türk Lirası karşılıkları değişmektedir. Günlük değer artış ve azalışları yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde muhasebeleştirilir.

3.4.2.3 Günlük İşlemlerin Gerçekleştirilmesi

Tüm aktif ve borç kalemlerin değerlemesinden sonra, gün içinde gerçekleştirilen işlemler aşağıdaki sırada kaydedilir.

Menkul kıymetlerle ilgili daha önce hiç alım yapılmamışsa alım işlemleri önce kaydedilir. Bu kuralın dışında gelir sağlayan ve satım işlemleri, gider ve alım işlemlerinden önce kaydedilir.

3.4.2.4 Günlük Pay Alış Değerinin Hesaplanması

Fon toplam değeri üzerinden o gün tahakkuk eden fon yönetim ücreti düşüldükten sonra bulunacak Net Portföy Değeri, tedavüldeki katılma belgeleri hesabındaki katılma belgesi sayısına bölünerek o günün Pay Alış Değeri bulunur. Satış komisyonu uygulanan fonlarda satış değeri, komisyon ilavesi suretiyle bulunur.

3.4.2.5 Fonlarda İhtiyat Ayrılması

İçtüzüklerinde hüküm bulunmak kaydıyla hisse senedi fonlarında birim katılma belgesi fiyatının değer artış oranı bir gün önceki değerine göre % 2 veya daha fazla olursa, % 2'yi aşan kısmı; birim katılma belgesi fiyatının değer azalış oranı bir gün önceye göre % 2 veya daha fazla olduğunda, % 2'yi aşan değer azalışını karşılamak üzere ihtiyat olarak

ayrılabilir. Söz konusu ihtiyat tutarı fon portföy değerinin % 10'unu geçemez ve günlük olarak ilan edilir. Ayrılan karşılık Fonun Denetlenmiş Yıllık Bilançosu ve Gelir Tablosunun Türkiye çapında yayın yapan iki gazetede ilanı zorunludur.

4. MALİ TABLO VE RAPORLARIN DÜZENLENMESİ

Yatırım fonlarınca düzenlenecek mali tablolar ile raporların hazırlanması ile ilgili olarak, Sermaye Piyasası Kurulu'nun 28.12.1990 tarih ve 20447 sayılı Resmî Gazete'de Seri: XI No:6, "Menkul Kıymetler Yatırım Fonları Mali Tabloları ve Raporlarına ilişkin ilke ve Kurallar Hakkında Tebliğ" yayınlanmıştır. Yatırım Fonları ile ilgili tutulacak muhasebe kayıtları ve düzenlenecek mali tablolar ve hazırlanacak raporlar bu tebliğ hükümlerine uygun olacaktır.

4.1 Mali Tablo ve Raporlara ilişkin Temel ilkeler

Mali tablo ve raporların hazırlanması sırasında esas alınacak temel ilkeler aşağıdadır:

Mali tablo ve raporların fonun varlıkları, kaynakları ve mali durumu hakkında, fon içtüzüğünde belirtilen kurallara uygun olarak, gerçeği ve doğruyu yansıtacak bir şekilde hazırlanması zorunludur.

Mali tablo ve raporların açık ve anlaşılır olması için, bu tablo ve raporlarda bulunması gereken bilgilerin tümünün yer alması zorunludur.

Mali tablolardaki "diğer" ifadesini taşıyan hesap kalemlerinden, dahil olduğu grubun toplam tutarının % 20'sini veya bilançoda görünen fon toplam varlıkların % 5'ini aşanlar, söz konusu kalemlerden önce ana başlıklar itibarıyla ve ayrı ayrı gösterilir.

Mali tablolarda, bu tablolardan yararlananların kararlarını etkileyebilecek nitelikte olan hesap kalemleri ayrı olarak gösterilir.

Mali tablolarda yer alan hesap kalemlerini açık ve anlaşılır duruma getirmek için gerekli görülen bilgiler, mali tablo dipnotlarında verilir. Bu durumla ilgili hesabın yanına dipnot numarası yazılarak açıklamaya yollama yapılır.

Mali tablolar iki hesap dönemini karşılaştıracak şekilde düzenlenir. Mali tablolarda yer alan bilgilerin bir önceki dönem tablolarıyla tutarlı olarak verilmesi gerekir.

4.2 BİLANÇO

4.2.1 Bilanço Şekli

Fonun varlık ve kaynakları ile fon dengesini gösteren tablo bilançodur. Bilançonun aktifinde varlıklar yer alırken pasifte ise, borçlar ve fon dengesi yer alır. Bilanço şekli aşağıda verilmiştir.

..... Tarihli Fonu Bilançosu

VARLIKLAR	KAYNAKLAR
I. Hazır Değerler A - Kasa B - Bankalar C - Diğer Hazır Değerler	V -Borçlar A - Banka Avansları B - Banka Kredileri C - Diğer Borçlar
II -Menkul Kıymetler A - Hisse Senetleri B - Özel Kesim Borçlanma Senetleri C - Kamu Kesimi Borçlanma Senetleri	BORÇLAR TOPLAMI VI - Fon Toplam Değeri A - Katılma Belgeleri B - Katılma Bel Değer Artış/Az. C - Fon Gelir Gider Farkı Cari Yıl Fon Gelir Gider Farkı Geç. Yıl. Fon Gelir Gider Farkı
D - Diğer Menkul Kıymetler	FON TOPLAM DEĞERİ
III -Alacaklar	
IV -Diğer Varlıklar	
VARLIKLAR TOPLAMI	

4.2.2 Dipnotlar

Fon bilançosunun dipnotlarında şu noktalara lara yer verilmelidir:

- Katılma belgesi, ./../..... tarihli, Birim Pay Değeri, Fon Toplam Değeri/Dolaşımdaki Pay Sayısı,
- Çıkarılmış katılma belgesi sayısı ve dönem içinde satılan ve geri alınan katılma belgesi sayısı,
- Fon süresi ve kaçınıcı yılında olduğu,
- Menkul kıymetlerin sigorta tutarı,
- Bilanço tarihinden sonra ortaya çıkan ve açıklamayı gerektiren hususlara ilişkin bilgiler,
- Değerlemede uygulanan döviz kurları,
- Değerlemede esas alınan gelir ortaklığı senetleri fiyatları,
- Açıklanması gerekli görülen diğer hususlar.

4.3 GELİR TABLOSU

4.3.1 Gelir Tablosu Şekli

Bu tablo fonun faaliyet yılına ait gelir giderlerini gösterir ve üç ana bölümden oluşur. I. Bölümde fon gelirleri, II. Bölümde fon giderleri ve III. Bölümde Fon gelir gider farkı yer alır. Tablo şekli aşağıdaki gibidir.

I - Fon Gelirleri

- A - Menkul Kıymetler Portföyünden Alınan Faiz ve Kâr Payları
 - 1 - Özel kesim menkul kıymetleri faiz ve kâr payları
 - Hisse senetleri kâr payları
 - Borçlanma senetleri faizleri
 - 2 - Kamu kesimi menkul kıymetleri faiz ve kâr payları
 - 3 - Diğer menkul kıymetler faiz ve kâr payları
- B - Menkul Kıymet Satış Kârları
 - 1 - Özel kesim menkul kıymetleri satış kârları
 - Hisse senetleri satış kârları
 - Borçlanma senetleri satış kârları
 - 2 - Kamu kesimi menkul kıymetleri satış kârları
 - 3 - Diğer menkul kıymetler satış kârları
- C - Gerçekleşen Değer Artışları
- D - Diğer Gelirler

II - Fon Giderleri

- A - Menkul Kıymet Satış Zararları
 - 1 - Özel kesim menkul kıymetleri satış zararları
 - Hisse senetleri satış zararları
 - Borçlanma senetleri satış zararları
 - 2 - Kamu kesimi menkul kıymetleri satış zararları
 - 3 - Diğer menkul kıymetler satış zararları
- B - Gerçekleşen Değer Azalışları
- C - Faiz Giderleri
 - 1 - Banka Avans Faizleri
 - 2 - Banka Kredi Faizleri
- D - Diğer Giderler
 - 1 - İhraç İzni Ücretleri
 - 2 - İlân Giderleri
 - 3 - Sigorta Ücretleri
 - 4 - Aracılık Komisyonu Giderleri
 - 5 - Noter Harç ve Tasdik Ücretleri
 - 6 - Fon Yönetim Ücretleri
 - 7 - Denetim Ücretleri
 - 8 - Katılma Belgesi Basım Giderleri

9 - Vergi, Resim, Harç vb. Giderler
III - Fon Gelir - Gider Farkı

4.3.2 Dipnotlar

Fon gelir tablosu dipnotlarında şu noktalara yer verilmelidir:

- a) Tahsil edilemeyen anapara, faiz ve temettü tutarları,
- b) Yönetici bankadan alınan avans ve kredi faiz oranları,
- c) Gelir ve gider hesaplarında, bir önceki yıla göre % 25'in üzerinde ortaya çıkan artış veya azalışın nedenleri,
- d) Açıklanması gerekli görülen diğer noktalar.

4.4 FON PORTFÖY DEĞERİ TABLOSU

4.4.1 Fon Portföy Değeri Tablosu Şekli

Fon portföy değeri tablosu, portföyde yer alan menkul kıymetlerin nominal değerlerini veya adetlerini, düzenleme tarihindeki rayiç değerlerini ve tüm menkul kıymetler içindeki oranlarını gösterecek şekilde düzenlenir¹². Tablo şekli aşağıdaki gibidir:

Nominal Değer Rayiç Değer %

A) HİSSE SENETLERİ

1. Banka iştirak ve hissedarları
- 2- Diğer ortaklıklar

B) DEVLET TAHVİLİ VE HAZİNE BONOLARI

C) TERS REPO

D) GELİR ORTAKLIĞI SENETLERİ

E) GELİR ORTAKLIĞI SENETLERİ (Dövize endeksli)

F) DÖVİZE ENDEKSLİ TAHVİLLER

G) FİNANSMAN BONOLARI

1. Banka iştirak ve hissedarları
- 2- Diğer ortaklıklar

H) ÖZEL SEKTER TAHVİLLERİ

1. Banka iştirak ve hissedarları
- 2- Diğer ortaklıklar

İ) DİĞER

FON PORTFÖYÜ DEĞERİ

¹² Yönetici bankanın iştirak ve hissedarlarının menkul kıymetleri ilgili menkul kıymet grubu içinde ayrı olarak gösterilir

4.4.2 Dipnotlar

Fon portföy değeri tablosu dipnotlarında şu noktalara yer verilmelidir:

- a) Varsa imtiyazlı hisse senetleri,
- b) Alınan bedelsiz hisse senetleri,
- c) İhraç edilen menkul kıymetin toplam tutarının % 10'unu aşan kısmı,
- d) Menkul kıymetler borsalarına kote edilmemiş menkul kıymetler,
- e) Açıklanması gerekli görülen diğer bilgiler.

4.5 FON TOPLAM DEĞERİ TABLOSU

4.5.1 Fon Toplam Değeri Tablosu Şekli

Fon toplam değeri tablosu, fon portföy değerine hazır değerler, alacaklar ve diğer varlıkların eklenmesi ve borçların düşülmesi suretiyle oluşturulur. ilgili kalemlerin tutar ve yüzdelerini içerir.

19X0.. % 19X1 Tutarı %

- A. FON PORTFÖY DEĞERİ
- B. HAZIR DEĞERLER
- C. ALACAKLAR
- D. DİĞER HAZIR DEĞERLER
- E. BORÇLAR
 1. Tahakkuk eden giderler
 2. Banka komisyonu
 3. Vergi ve diğ. yas. yükümlülükler
 4. Diğer borçlar

4.5.2 Dipnotlar

Fon toplam değeri tablosu dipnotlarında şu noktalara yer verilmelidir:

- a) Varsa şüpheli alacakların tutarı,
- b) Fon toplam değerinin % 5'inden fazla tutardaki diğer varlıkların ayrıntısı,
- c) Açıklanması gerekli görülen diğer bilgiler.

5. SONUÇ

İlk olarak 1987 yılında kurulan yatırım fonları 12 yıllık bir süre içinde hızlı sayılabilecek bir gelişme göstererek, bugün için sayıları 190'nın üzerine

ulaşmış bulunmaktadır. Çeşitli türlerde kurulan yatırım fonları risk ve getiri açısından farklılık yaratmakta ve küçük tasarruf sahipleri için tasarruflarını değerlendirebilmeleri açısından onlara alternatifler sunmaktadır.

Bu çalışmada yatırım fonlarının muhasebeleştirilmesi ve mali tabloların düzenlenmesi örneklerle incelenmiştir. Fonların mali tabloları fon katılımcılarını ve diğer ilgilileri ilgilendirmekte ve bu kişilere gazeteler yardımı duyurulmaktadır. Dolayısıyla yatırım fonlarının mali tablolarının nasıl düzenlendiğinin bilinmesinde yarar vardır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Celal KEPEKÇİ, Kar amacı gütmeyen kuruluşlarda muhasebe sisteminin özellikleri, (Eskişehir İ.T.İ.A. Dergisi, Cilt XVII, Sayı:1, Ocak 1982)

Davut AYDIN, AYDIN, Kar Amacı Güden ve Gütmeyen işletmelerin Karşılaştırılması, Anadolu Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt X, sayı: 1-2, 1992.

Eyüp BASTI, “Yatırım Fonlarıyla Piyasalara Erişim: Türkiye Sermaye Piyasasında Yatırım Fonlarının Doğuşu ve Gelişimi”, Banka ve Ekonomik Yorumlar, Yıl: 1998, Sayı: 35

Floyd A. Beans, Advanced Accounting, 1981, Prent Hall. Inc. S. 931

Güven SEVİL, Finansal Kurumlar , Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi , Eskişehir, 1996

Necdet SAĞLAM, “Sendikalarda Mali Raporlama”, Anadolu Üniversitesi İİBF. Dergisi, Cilt: XIII, sayı: 1-2, Yıl: 1997, s.194-195

Nalan AKDOĞAN, Hamdi AYDIN, Muhasebe Teorileri, Gazi Üniversitesi Yayın No: 98, İİBF Yayın No: 44, Ankara 1987

SPK, “Yatırım Fonları Mali Tabloları ve Raporlarına İlişkin İlke ve Esaslar Tebliği” , Resmi Gazete, 28-2-1990, Sayı: 20447

Sermaye Piyasası Kurulu 28.12.1990 tarih ve 20447 sayılı Resmi Gazete, Seri: XI No:6, “Menkul Kıymetler Yatırım Fonları Mali Tabloları ve Raporlarına ilişkin ilke ve Kurallar Hakkında Tebliğ”